

BEIN ADAM LECHAVERO

SHIUR 7 - LIFNEI IVER

מכון לנדר - חורף תשע"ג

Consider the following practical questions

- handing into a Jewish worker a job (eg printing, sewing) which will be done on Shabbat
- a rabbi officiating at a wedding where the couple will not keep hilchot taharat mishpacha
- renting out a catering hall for a function with mixed dancing
- selling meat to Jews during the 9 days
- selling non-kosher meat to non-religious Jews
- selling/serving food to those who will not wash, bentch or make berachot
- inviting those who drive on Shabbat to attend an educational Shabbaton or a family simcha
- giving directions to a Jewish driver on Shabbat
- making Jewish drivers stop on Shabbat so you can cross the road
- selling clothes which are not tzanua or giving them to friends who are non-observant
- disciplining children who may hit back
- selling weapons to potential murderers

הפסוק ופשטו

1. לֹא־תִקְלַל חֹרֵשׁ וְלִפְנֵי עֹרֵר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְיִרְאֵת מִאֲלֵהֶיךָ אֲנִי ה'

ויקרא יט"ד

The pasuk presents a mitzvah of not placing a block in front of the blind

2. ולפני עור לא תתן מכשול, (ת"כ) לפני הסומא צדצר לא תתן עלה שאינה הוגנת לו אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו:

רש"י שם

Rashi gives pshat in the pasuk as not giving bad advice. Why does Rashi not see a literal meaning in the pasuk? Consider the use of the word תתן rather than תשים

3. ויראת מאלקיך, לפי שהדבר הזה אינו מסור לזריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר לו ויראת מאלקיך המכיר מחשבותיו וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הזריות מכירות לו נאמר לו ויראת מאלקיך

רש"י שם

When the verse says 'fear G-d' in a mitzvah bein adam lechavero it is communicating the notion that in many situations one's intentions may not be evident to others. A person could claim positive intentions when in fact they were not so. In truth G-d is aware of all true intentions and cannot be fooled like other people! This also supports the notion that the verse cannot be speaking about literal stumbling blocks

4. ולפני עור לא תתן מכשול - לפני סומא בדבר בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה. אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים בשביל שישתרב. אל תאמר לו מכור את שדך. וקח לך חמור. ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו. שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב. שנאמר ויראת מאלהיך אני ה':

ספרא קדושים פרשה ב

The Torat Cohanim spells out the mitzvah of giving good advice. In each case there seems to be an innocent 'victim'

5. והמצוה הרצ"ט היא שהזהירו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה. והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו, אבל תיישירהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) ולפני עור לא תתן מכשול. ולשון ספרא לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ולא זו אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה. ומאלו הפנים אמרו (ב"מ עה) במלוה ולוה בריבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול כי כל אחד מהם עזר חבירו והכין לו להשלים העבירה. ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהם עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ופשטיה דקרא הוא במה שזכרנו תחלה

רמב"ם ספר המצוות - מצוה רצ"ט

The Rambam describes both aspects of the mitzvah - giving good advice and not helping someone to do an aveira

6. והנה מדברי רצ"ב המחבר וכן מדברי ר"מ נארה דפסוק הזה דלפני עור ילא לגמרי מפשוטו, דאם נתן מכשול ממש אצן לפני עור אינו עובר

מנחת חינוך מצוה רל"ב

It appears that there is actually no 'literal' pshat to this verse¹. Putting a real block in front of a real blind person would of course be prohibited, but not because of this mitzvah

7. והמצוה הרצ"ח היא שהזהירו מהניח המוקשים והמכשולות בארצותינו ובבתינו כדי שלא ימותו בהם בני אדם. והוא אמרו יתעלה (דברים כב) ולא תשים דמים בביתך

ספר המצוות לרמב"ם מצוות לא תעשה רצח

Placing physical stumbling blocks in front of people is prohibited under the mitzvah of בביתך ולא תשים דמים

8. אָרוּר מְשַׁגֵּה עֵוֶר בְּדַרְךְ

דברים כז"ח

This may also be the simple pshat in this verse - not to misdirect a blind person

לפני עור בגמרא

9. דתניא ולפני עור לא תתן מכשול - במכה לבנו גדול הכתוב מדבר

מועד קטן יז.

Hitting older children is prohibited as lifnei iver in case they hit back, even though they do so on purpose and not just as an innocent victim

10. משנה - ואלו עוברין בלא תעשה - המלוה והלוה והערב והעדים. וחכמים אומרים אף הסופר. עוברים משום לא תתן, ומשום אל תקח מאתו, ומשום לא תהיה לו כנושה, ומשום ולא תשימון עליו נשך, ומשום ולפני עור לא תתן מכשול

בבא מציעא עה:

Another classic example of lifnei iver is the prohibition on lending and borrowing on interest

11. רב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער), זבניה לבי נורא (שם עבודה כוכבים). א"ל רבינא לרב אשי האיכא לפני עור לא תתן מכשול! א"ל: רוב עצים להסקה ניתנו

נדרים סב: (עס רשי)

Rav Ashi in this gemara permits supplying items which may be used for prohibited purposes (but probably will not)

12. לבונה. תנא: ומכולן מוכרין להן חבילה. וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחרני ומקטרי! אמר אביי: אלפני מפקדין, אלפני דלפני לא מפקדין (רשי"י - כגון ככא דכאי ודאי לאו לעבודה כוכבים קצעי ומשום דלא ליזבן איכו לאחרני ומקטרי לא מפקדין למיסר)

עבודה זרה יד. ורשי שם

Whilst 'Lifnei' Iver is prohibited, 'Lifnei D'lifnei' is not. Therefore the Gemara permits selling to people who may in turn sell on the product for a prohibited use

1. Chazal actually associate a 'literal' pshat in this verse with the position of the Sadducees - see Niddah 57a

תרי עברי נהרא

13. איבעיא להו - משום הרווחה או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה. אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום עור לא תתן מכשול הא אית ליה לדידיה. וכי אית ליה לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא אמר רבי נתן מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע! דקאי בתרי עברי נהרא (רש"י: - עובד כוכבים מלך זה וישראל מלך זה דאי לא יהיב ליה לא מלי שקיל). דיקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ

עבודה זרה ו.

The source in the gemara for not causing another person to do an aveira relates to not assisting an idolator to worship his gods. The conclusion of the gemara is that 'lifnei iver' only applies in a situation which is 'two sides of the river'. i.e. you are the source of the aveira

- N.B. (i) How easy does it need to be for them to get the aveira elsewhere? They already have one? They can get one fairly easily? They could theoretically get one but in reality won't? This is a machloket between the Rishonim. (Rashi - even theoretical availability, Meiri - only practical availability)
- (ii) What if the only other source of the aveira is another Jew? (Mishne LeMelech - prohibited; Pnei Moshe - permitted)

מסייע ידי עוברי עבירה

14. מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר - ולפי זה אסור להושיט למומרים לעבודת כוכבים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשזינן ליה. ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח חס לא יושיט לו זה וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא

תוספות עבודה זרה ו:

Tosafot in Avoda Zara bring the principle of 'two side of the river' and rule that one may pass a source of aveira to an apostate Jew, even if he will do the aveira, as long as he could get access to that aveira without your assistance

15. בבא דרישא פטור ומותר. וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול? ואפילו מיירי שיהי יכול ליתלו אפילו לא היה צידו דלא עבר משום לפני עור - דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה צפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:): דקאי בתרי עברי נהרא - מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור

תוספות שבת ג.

However, Tosafot in Shabbat rules that EVEN if the other Jew could do the aveira without you, nevertheless you must not assist! They introduce here a second halachic issue - a mitzvah derabbanan of 'messayeha' - not to assist another Jew in doing an aveira. (The poskim debate whether this issur of messayeha is (i) a rabbinic layer to lifnei iver; (ii) a rabbinic application of the mitzvah of tochacha; or (iii) an independent rabbinic prohibition)

16. דברים שהם מיוחדים למין ממיני עבודת כוכבים שבאותו מקום, אסור למכור לעובדי אותן עבודות כוכבים שבאותו מקום הגה: י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא חס חין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. ויש מחמירין. ונהגו להקל כסדרא הראשונה, וכל צעל נפש יחמיר לעלמו

שולחן ערוך יורה דעה קנא:א

The Rema rules both positions of Tosafot and recommends the stricter approach of the Tosafot in Shabbat, thus laying the ground for a two-layered approach to lifnei iver - an issur min HaTorah which applies only 'on two sides of the river' and a separate issur derabbanan of messayeha

17. דמ"מ איסור מדרבנן איכא אפילו לא הוי כמו 'תרי עברי נהרא', וכל זה לדעת הרב. אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי. והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו, כ"ש ישראל גדול. משא"כ בעובד כוכבי' וישראל מומר שאינו חייב להפרישו

ש"ך יורה דעה קנא:

The Shach (Siftei Cohen - Poland 17C) seeks to reconcile the two positions and rules that the rabbinic obligation to actively intervene to prevent someone else sinning does not apply to a non-Jew or a 'Yisrael Mumar' - a Jew who has rejected mitzvot

18.

(ש"ך ס"ק ו') מ' משא"כ בעובד כוכבים וישראל מומר. הא ודאי שישראל מומר אע"פ שחטא ישראל הוא ואם כן מה בינו לשאר ישראל לענין להפרישו מעבירה אבל נראה לענין כוונת הש"ך דאף בישראל אין מצוין להפרישו כי אם כשעובר בשוגג ויש ביד איש אתו להפרישו חייב להפרישו וכמו בקטן אוכל נבילות שהקטן שוגג הוא ומשנה דריש פרק קמא דשבת בשוגג מיירי וכדמשמע מדברי רש"י שם בריש שבת דף ג' ע"א סוף ד"ה פטורי דאתי וכו' ע"ש אבל בישראל דרצנה לעבור במזיד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד הוא ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר:

דגול מרבבה שם

The Degul Mervava understands the Shach to mean that the derabbanan does not apply if someone is doing the aveira on purpose. This raises the interesting question today of whether non-observant Jews can be said to be transgressing mitzvot intentionally (i.e. to what extent does intentional transgression need to come from a position of knowledge?)

Note that others² reconcile the two positions of Tosafot by distinguishing between assistance given at a time significantly prior to the commission of the aveira, which is permitted as long as the case is 'one side of the river' (i.e. they could access the aveira without you) and assistance given right at the time of the aveira (as in the case in Shabbat), which is prohibited in all cases.

19. אשה אינה במצוות הקפה, וי"א שאף על פי שמוותרת להקיף פאת ראשה, אסורה להקיף פאת ראש האיש ואפילו הוא קטן

שולחן ערוך יורה דעה סימן קפא סעיף ו

Women are excluded from the issur of cutting off the peot of their heads but the Shulchan Aruch rules that they may not cut off a man's peot

20.

ואולי י"ל דבוזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו דאדרבה כמה שהיא מגלחת אותו בזה מפרישתו דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלחת בעצמו והיה עובר בבי' לאויך דניקף ומקיף וע"י שהיא מגלחת מפרישתו מלאו דמקיף

חיזושי ר' עקיבה איגר יורה דעה קפא:א

R. Akiva Eiger rules that the derabbanan will not apply if the net result of your action is to help the sinner to do less aveira!

חטא כדי שיזכה חברך

21. מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כייפינן ליה

שולחן ערוך אורח חיים סימן שו סעיף יז

The Shulchan Aruch rules that a person may break Shabbat to rescue someone who has been kidnapped by missionaries for conversion, even though there is no pikuah nefesh involved

22. שהוציאו בתו - ... וע"כ התירו לו לשום לדרך פעמיו להצילה דקי"ל אם אינו פושע חייב לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא אבל אם פשעה אין לו לאביה לחלל שבת עבודה ...

משנה ברורה שו"ד

The Mishna Berura explains that this is because one is allowed to do an aveira in order to save someone else from doing a bigger aveira, provided that (i) the aveira you are doing is much smaller than than the potential aveira that you are rescuing them from; and (ii) the 'victim' that you are rescuing is not personally responsible for having caused the problem

2. Ketav Sofer (Y.D. 83) and Shu't Binyan Tzion (15)

באור איסור שיש בהזמנת אנשים שיבואו להתפלל בביהכ"נ בשבת כשיודעין שיבואו במאשינעס מ' לעומר תשי"ג.
 נשאלתי מהרב ר' נפתלי קארלבאך מדעטראיט אם יש איסור לפני עור להזמין אנשים שיבואו להתפלל בשבת לביהכ"נ כשיודע שיחללו השבת בנסיעה במאשינעס. והשבתי דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפנ"ע שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מ"מ לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים כמפורש בסנהדרין דף כ"ט שילף ר"ש בר נחמן א"ר יונתן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני אף שלא היה חטא ע"ז אלא האיסור אכילה מעץ הדעת. חזינן שאיסור מסית יש לכל עבירה, אך שאין עונשין בדיני אדם רק על מסית לע"ז, אבל בדיני שמים יענש, ולא ילמדו עליו סנגוריא.
 ואיסור לפנ"ע יש אף באינם רחוקים כ"כ כשיודע שיתעצלו לילך ברגלים ויסעו במאשינעס אבל איסור מסית ליכא באינם רחוקים. ואם אינה בלשון הזמנה אלא סתם הודעה שעושים מנין ונותנים פרסים להבאים להתפלל שהכוונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעס מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפנ"ע יש להסתפק. וצריכים לפרש שלא יתנו פרסים אלא לאלו שיבואו ברגליהם בהיתר.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח א סימן צט

Rav Moshe raises another concern - the issur of 'Maisit' ie. enticing another Jew to do an aveira. Thus he absolutely prohibits inviting people to an event on Shabbat when they live far away and effectively will have to drive

The Lifnei Iver 'Checklist'

1. Is the situation "one side of the river" - i.e. can they do the same aveira without your help?
 If NO - issur min hatarah; If YES - no issur min hatarah, but there may be an issur derabbanan
2. Is there an issur derabbanan? YES, unless you can rely on one of the following kulot:-
 (a) Are they a non-Jew or a non-observant Jew? (*Shach*)
 (b) Even if they are observant are they doing this aveira on purpose? (*Degul Mervava*)
 (c) Will the aveira happen immediately following your help or only (and maybe) later? (*Binyan Tzion*)
 (d) Are you saving them from an even bigger aveira (*R. Akiva Eiger*)
3. Can you rely on kulot? How serious is the aveira they are about to do? Issur torah? Derabbanan? Minhag?

Mekorot for further study

- printing on Shabbat by Jewish employees - (*Binyan Tzion 1:15*)
- rabbi officiating at wedding where the couple will not keep hilchot taharat mishpacha - (*Meishiv Davar 2:32*)
- catering a function with mixed dancing - (*Iggrot Moshe Y.D. 1:72*)
- supplying meat during 9 days - (*Yechaveh Da'at 3:38*)
- selling non-kosher meat to non religious Jews - (*Meishiv Davar 2:31-32*)
- serving food to those who will not wash - (*Minchat Shlomo 35:1*)
- inviting those who drive on Shabbat to an educational Shabbaton (*Iggrot Moshe O.C. 99*)